13/07/2020

“Καλοκαίρι στο Άγιον Όρος”

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Φώτης Κόντογλου, Αγιογράφος – Λογοτέχνης – Ζωγράφος

Στ’ Άγιον Όρος πήγα πολλές φορές. Την πρώτη φορά κάθησα παραπάνω από δυο μήνες κ’ έκανα γνωριμία με πολλούς πατέρες και λαϊκούς, γιατί υπάρχουνε εκεί πέρα και αγωγιάτες αρβανίτες, παραγυιοί και γεμιτζήδες που φορτώνουνε κερεστέ στα καράβια. Στη Δάφνη, που είναι η σκάλα που πιάνουνε τα βαπόρια, βρισκόντανε και κάτι ψαράδες κοσμικοί, κ’ εκεί γνωρίσθηκα με τρεις Αϊβαλιώτες και περάσαμε πολύ έμορφα. Από κει πήγα στις Καρυές, μα δεν κάθησα πολύ, γιατί γύρευα θάλασσα. Πήγα στο μοναστήρι των Ιβήρων μαζί με ένα γέροντα που πουλούσε βιβλία στις Καρυές και που τον λέγανε Αβέρκιον Κομβολογάν. Σ’ αυτό το μοναστήρι κάθησα κάμποσο. Πιο πολύ με τραβούσε ο αρσανάς, δηλαδή το μέρος που βάζουνε τις βάρκες και τα σύνεργα της ψαρικής.

Άφησα τα γένεια μου, τα ξέχασα όλα και γίνηκα ψαράς. Έτρωγα, έπινα, δούλευα, κοιμώμουνα μαζί με τους ψαράδες που ήτανε όλο καλόγεροι, οι πιο πολλοί Μπουγαζιανοί, δηλαδή από τα μπουγάζια της Πόλης. Τί ξέγνοιαστη ζωή που

πέρασα! Ιδιαίτερη φιλία έδεσα με τρεις. Ο ένας ήτανε ως εικοσιπέντε χρονώ, καλή ψυχή, φιλότιμος, στοχαστικός, πρόθυμος στο κάθε τι κ' είχε καλογερέψει από μικρός: τον λέγανε Βαρθολομαίο. Ο άλλος ήτανε ως σαράντα χρονών, ψαράς από το χωριό του, κοντόφαρδος, απλός, ήσυχος, λιγομίλητος, άκακος, «πτωχός τω πνεύματι», ταπεινός και τον λέγανε Βασίλειο. Ο άλλος ήτανε γέρος σον τον άγιο Πέτρο, γελαζούμενος, χωρατατζής και τον λέγανε Νικάνορα.

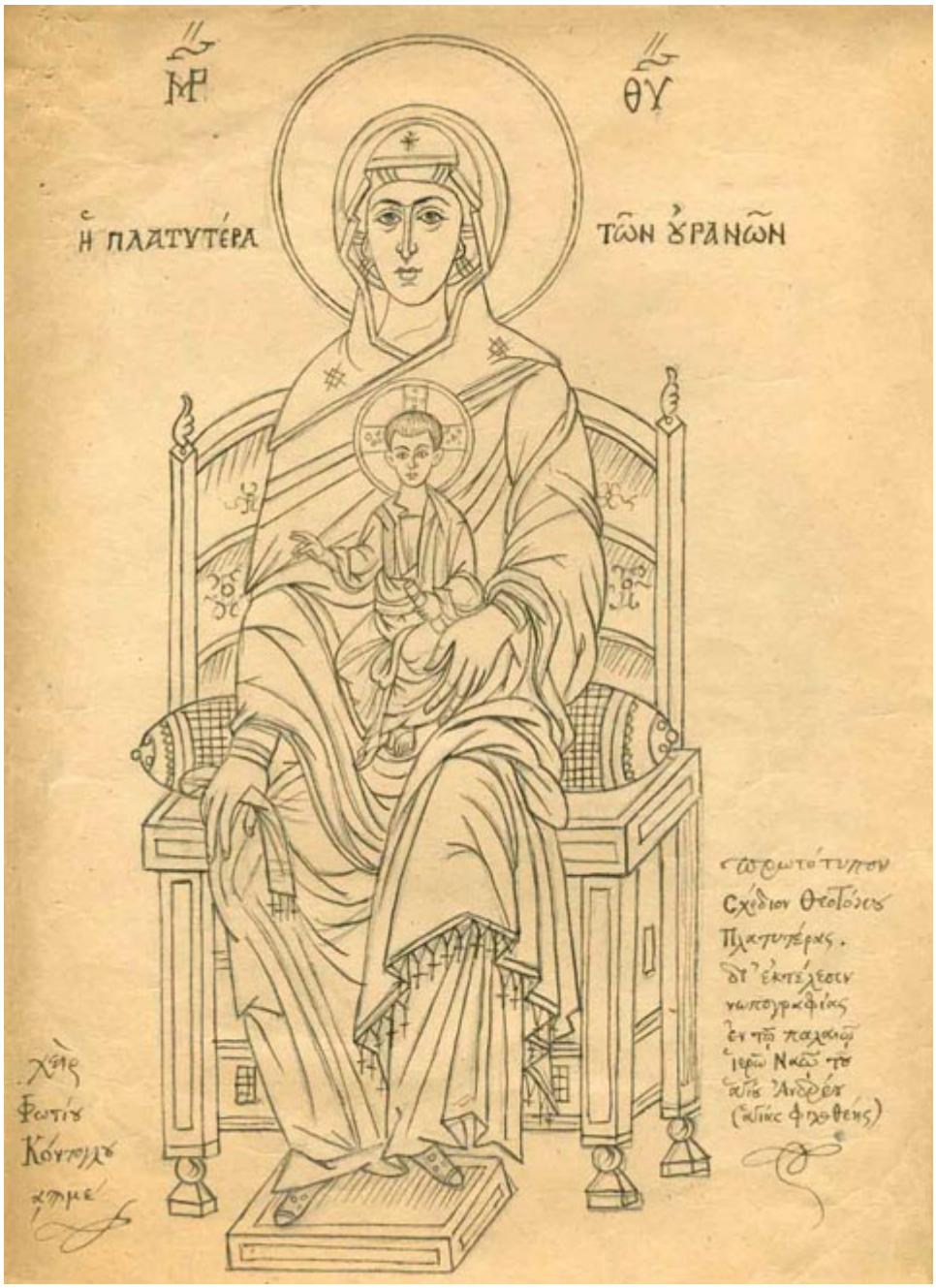

Ο Βαρθολομαίος διάβαζε και βιβλία με ταξίδια θαλασσινά. Ανάμεσα σε άλλα είχε στο κελλί του και δυο τρία βιβλία του Ιουλίου Βερν. Μ' αυτόν ψαρεύαμε αστακούς. Έβγαζε και κοράλλια και μου έδειχνε πώς να τα ψαρεύω. Ο αρσανάς ήτανε ένα σπίτι μακρύ, χτισμένο απάνω στη θάλασσα μέσα σ' έναν κόρφο που τον αποσκέπαζε ένας κάβος και για κεραμίδια είχε μαύρες πλάκες. Μπροστά είχε κάτι

ξέρες που σκάζανε οι θάλασσες όποτε έπερνε βοριάς, κι από πάνω κατεβαίνανε τα βράχια φυτρωμένα με μυρσίνες, με πουρνάρια και κάθε άγριο χαμόδεντρο. Ο αρσανάς είχε πεντέξι κάβιες αραδιασμένες και μπροστά είχε ένα χαγιάτι που ακουμπούσε σε κάτι δοκάρια από αγριόξυλα. Εκεί μέσα κοιμόμαστε. Από κάτω είχε κάτι χαμηλές καμάρες και μέσα στις καμάρες τραβούσανε τις βάρκες. Τα δίχτυα τα απλώνανε απάνω στα μπαρμάκια του χαγιατιού. Εκεί που κοιμόμαστε ακούγαμε από κάτω μας τη θάλασσα που έμπαινε μέσα στις καμάρες και κυλούσε τα χαλίκια και μας νανούριζε. Παλιά εικονίσματα ήτανε κρεμασμένα μέσα στον αρσανά κ' έκαιγε ακοίμητο καντήλι.

« ... » Είχε έρθει μια μέρα στα Καψοκαλύβια ένας καλόγερος από κάποιο ψαραδόσπιτο που ήταν ανάμεσα στον κάβο Σμέρνα και στα Καψοκαλύβια, και τον φιλοξένησε ο πάτερ Ισίδωρος και γνωρισθήκαμε. Τον λέγανε Νείλο, κ΄ ήτανε Μυτιληνιός. Φεύγοντας με προσκάλεσε να πάγω στο κελί του. Σε δύο τρεις μέρες, πήγα. Στο Όρος βλέπει κανείς πολλά ασυνήθιστα πράγματα και χτίρια, πλην το κελί του πάτερ Νείλου ήτανε από τα πιο παράξενα. Σε αυτό το μέρος κατεβαίνανε δύο ραχοκοκαλιές από βράχια και κάνανε δύο κάβους που τραβούσανε βαθιά στην θάλασσα, ο ένας πολύ κοντά στον άλλον, τόσο, που έλεγες πως το νερό που βρισκότανε ανάμεσα τους ήτανε ποτάμι κι όχι θάλασσα. Εκεί που έσμιγε ο ένας κάβος με τον άλλον, σηκωνόντανε δυό ράχες από βράχια κι ήτανε τόσο κοντά, που σκοτείνιαζε εκείνο το μέρος, ας έλαμπε ο ήλιος το καλοκαίρι. Σ΄ αυτό το μέρος, μέσα σ΄ αυτή την τρύπα, ήτανε χτισμένος ο αρσανάς του πάτερ Νείλου. Τα νερά ήτανε άπατα και σκοτεινά μέσα σε κείνο το κανάλι. Το σπίτι το χανε χτισμένο λίγο παραπάνω από την θάλασσα, θεμελιωμένο στο βράχο, με χαγιάτια και με καμάρες, όπως συνηθίζεται στο Όρος από τα παλιά χρόνια, με μαύρες πλάκες αντί για κεραμίδια. Λίγο παραπάνω ήτανε χτισμένη η εκκλησιά, μικρή, με σκαλιστό τέμπλο και με όλα τα καθέκαστα. Από πάνω κρεμότανε ένα βουνό δασωμένο και στην κορφή είχε ένα βράχο απότομο, μ΄ ένα σπήλαιο. Σ΄ αυτό το σπήλαιο ασκήτευε προ λίγα χρόνια ένας γέροντας που στάθηκε στα νιάτα του οπλαρχηγός στην Μακεδονία. Τώρα είχανε φωλιάσει όρνια μέσα στην σπηλιά και τα βλεπα που πέρνανε βόλτες γύρω στη ράχη.

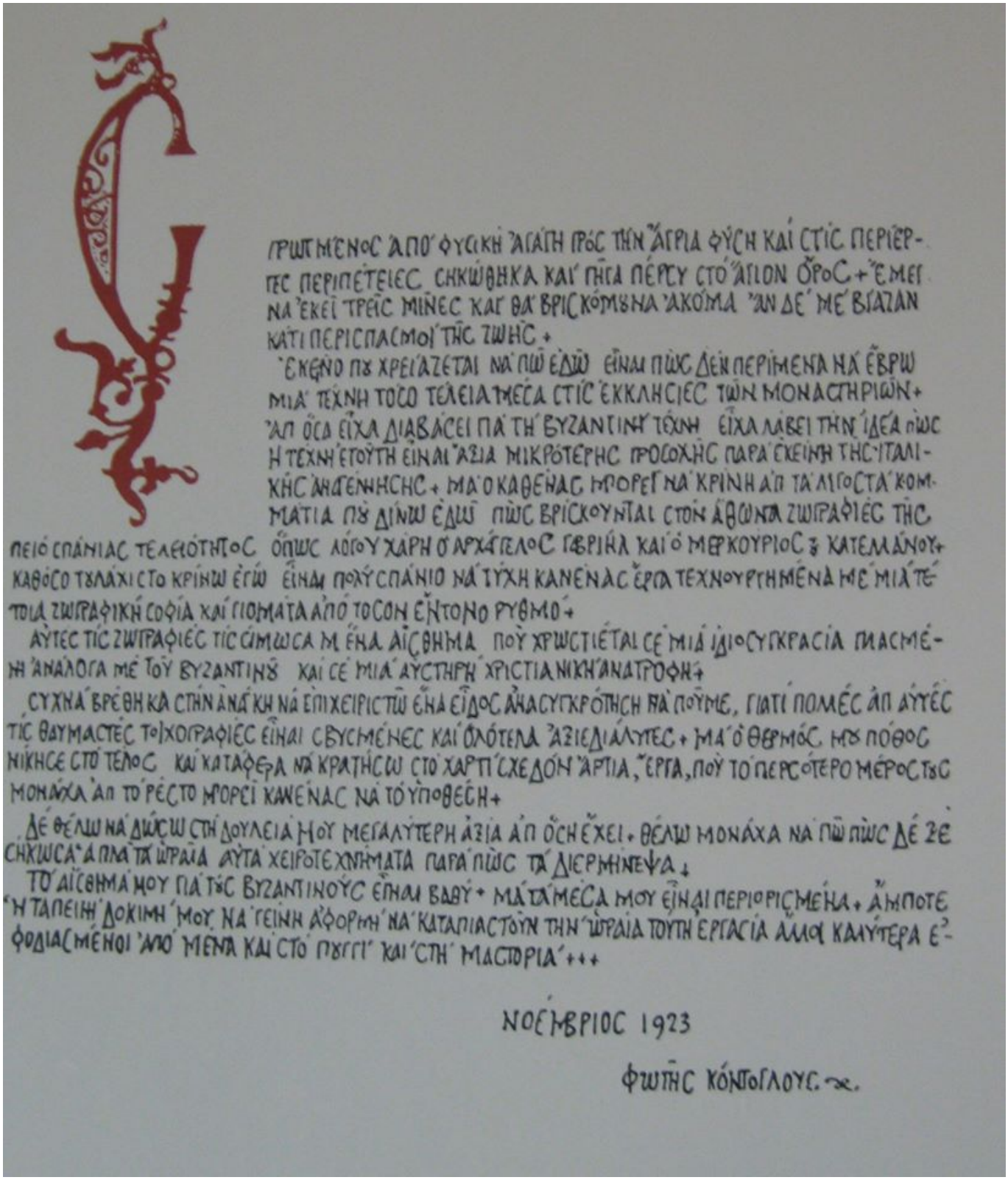

ΓΡΩΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΡΙΑ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΕΡ-
ΓΕΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΣΚΗΩΘΗΚΑ ΚΑΙ ΠΗΓΑ ΠΕΡΣΥ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ + ΕΜΕΙ
ΝΑ ΕΚΕΙ ΤΡΕΙΣ ΜΗΝΕΣ ΚΑΙ ΘΑ ΒΡΙΣΚΟΜΟΥΝΑ ΑΚΟΜΑ ΑΝ ΔΕ ΜΕ ΒΙΑΖΑΝ
ΚΑΤΙ ΠΕΡΙΣΠΑΣΜΟΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ +
ΕΚΕΝΟ ΠΟΥ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΠΩ ΕΔΩ ΕΙΝΑΙ ΠΩΣ ΔΕΝ ΠΕΡΙΜΕΝΑ ΝΑ ΕΒΡΩ
ΜΙΑ ΤΕΧΝΗ ΤΟΣΟ ΤΕΛΕΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ +
ΑΠ ΟΣΑ ΕΙΧΑ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΠΑ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΤΕΧΝΗ ΕΙΧΑ ΛΑΒΕΙ ΤΗΝ ΙΔΕΑ ΠΩΣ
Η ΤΕΧΝΗ ΕΤΟΥΤΗ ΕΙΝΑΙ ΑΞΙΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ ΠΑΡΑ ΕΚΕΙΝΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙ-
ΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ + ΜΑ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΡΙΝΗ ΑΠ ΤΑ ΛΙΓΟΣΤΑ ΚΟΜ-
ΜΑΤΙΑ ΠΟΥ ΔΙΝΩ ΕΔΩ ΠΩΣ ΒΡΙΣΚΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟΝ ΑΘΩΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ
ΠΕΙΟ ΣΠΑΝΙΑΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ ΟΠΩΣ ΛΟΓΟΥ ΧΑΡΗ Ο ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΚΑΙ Ο ΜΕΡΚΟΥΡΙΟΣ ΣΤ ΚΑΤΕΛΑΝΟΥ +
ΚΑΘΟΣΟ ΤΣΑΛΑΧΙ ΣΤΟ ΚΡΙΝΩ ΕΓΩ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΣΠΑΝΙΟ ΝΑ ΤΥΧΗ ΚΑΝΕΝΑΣ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΟΥΡΓΗΜΕΝΑ ΜΕ ΜΙΑ ΤΕ-
ΤΟΙΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΓΙΟΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΣΟΝ ΕΝΤΟΝΟ ΡΥΘΜΟ +
ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ ΤΙΣ ΣΙΜΩΣΑ ΜΕΝΑ ΑΙΣΘΗΜΑ ΠΟΥ ΧΡΩΣΤΙΕΤΑΙ ΣΕ ΜΙΑ ΙΔΙΟΣΥΓΚΡΑΣΙΑ ΓΙΑΣΜΕ-
ΝΗ ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΣΕ ΜΙΑ ΑΥΣΤΗΡΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΑΤΡΟΦΗ +
ΣΥΧΝΑ ΒΡΕΘΗΚΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΙΣΤΩ ΕΝΑ ΕΙΔΟΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΑ ΠΟΥΜΕ, ΓΙΑΤΙ ΠΟΜΕΣ ΑΠ ΑΥΤΕΣ
ΤΙΣ ΘΑΥΜΑΣΤΕΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΣΒΥΣΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΟΛΟΤΕΛΑ ΑΞΙΕΔΙΑΛΥΤΕΣ + ΜΑ Ο ΘΕΣΜΟΣ ΜΑΣ ΠΟΘΟΣ
ΝΙΚΗΣΕ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΕΡΑ ΝΑ ΚΡΑΤΗΣΩ ΣΤΟ ΧΑΡΤΙ ΣΧΕΔΟΝ ΑΡΤΙΑ, ΕΡΓΑ, ΠΟΥ ΤΟ ΠΕΡΣΟΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ
ΜΟΝΑΧΑ ΑΠ ΤΟ ΡΕΣΤΟ ΜΠΟΡΕΙ ΚΑΝΕΝΑΣ ΝΑ ΤΟ ΥΠΟΘΕΣΗ +
ΔΕ ΘΕΛΩ ΝΑ ΔΙΩΞΩ ΣΤΗ ΔΟΥΛΕΙΑ ΜΟΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΞΙΑ ΑΠ ΟΣΗ ΕΧΕΙ + ΘΕΛΩ ΜΟΝΑΧΑ ΝΑ ΠΩ ΠΩΣ ΔΕ ΖΕ
ΣΗΚΩΣΑ ΑΠΛΑ ΤΑ ΩΡΑΙΑ ΑΥΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑ ΠΩΣ ΤΑ ΔΙΕΡΜΗΝΕΨΑ +
ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ ΜΟΥ ΠΑ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΕΙΝΑΙ ΒΑΘΥ + ΜΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΜΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΑ + ΑΜΠΟΤΕ
Η ΤΑΠΕΙΝΗ ΔΟΚΙΜΗ ΜΟΥ ΝΑ ΓΕΙΝΗ ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑΠΙΑΣΤΟΥΝ ΤΗΝ ΩΡΑΙΑ ΤΟΥΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΛΛΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ Ε-
ΦΟΔΙΑΣΜΕΝΟΙ ΑΠΟ ΜΕΝΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΥΓΓΙ ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΑΣΤΟΡΙΑ +++

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1923

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ

Ο Νείλος και η συνοδεία του είχανε δυό τράτες και δυό βάρκες. Ήτανε εφτά – οχτώ νοματέοι, πέντε μεγάλοι και δυό τρία καλογέρια. Όλοι τους ήτανε ηλιοκαμένοι, μαύροι σαν αραπάδες. Ο πάτερ Νείλος είχε απάνω του μια ησυχία και μιαν απλότητα που σε έκανε να τον αγαπήσεις και να τον σεβαστείς. Λιγόλογος, μα ολοένα ήτανε χαμογελαστό το πρόσωπο του, με κάτι χείλια χοντρά σαν του αράπη, με μαύρα και πυκνά γένεια, που φυτρώνανε κάτω από τα μάτια του και

σκεπάζανε τα μάγουλα του. Με τη σκούφια που φορούσε ήτανε ίδιος βαβυλώνιος. Ξυπόλητος, όπως δα ήτανε όλοι τους, φορούσε απάνω ένα σκούρο πουκάμισο και κάτω ένα βρακί ανατολίτικο ίσαμε τα γόνατα. Τις μέρες που κάθησα εκεί πέρα, ο Νείλος κ΄ ένας δόκιμος δεν πηγαίνανε με την τράτα για να μου κρατήσουνε συντροφιά. Ήτανε κ΄ ένας γέρος, πάτερ Αθανάσιος, που φύλαγε πάντα το σπίτι. Σαν γυρίζανε από το ψάρεμα βγάζανε τα ψάρια έξω και αφού διαλέγανε λίγα χοντρά για να φάμε, κι άλλα για πάστωμα, τα ψιλά τα κάνανε ένα σωρό και τα αφήνανε να σιτέψουνε για να τα αλατίσουνε. Από τα χοντρά παστώνανε πολλούς ροφούς, να χουνε το χειμώνα. Ψιλά, μαρίδα και σαρδέλα, παστώνανε πολλά βαρέλια και τα στέλνανε στη Σαλονίκη. Καθόντανε σταυροπόδι γύρω στο σωρό και παστώνανε. Όλο το σπίτι μύριζε μια τέτοια ψαρίλα, που στην αρχή γυρίζανε άνω κάτω τα στομάχια μου. Μα σιγά σιγά συνήθισα και δεν καταλάβαινα την ψαρίλα σχεδόν ολότελα. Συλλογιζόμουνα κιόλας πως έτσι θα μυρίζανε κι ο Χριστός κ΄ οι απόστολοι. Οι άνθρωποι κ΄ ότι έπιανες, όλα μυρίζανε ψαρίλα. Ακόμα και μέσα στην εκκλησιά ένοιωθες αυτή τη μυρουδιά.

Τις ώρες που λείπανε οι άλλοι στο ψάρεμα, κουβεντιάζαμε με τον πάτερ Νείλο για θρησκευτικά και για τα ιστορικά του σπιτιού του, τι φουρτούνες περάσανε, τι θεριόψαρα συναντήσανε, τι καΐκια βουλιάξανε από τότες που κάθησε σ΄ αυτό το μέρος κι άλλα λογιώ λογιών. Άλλη φορά πάλι, εκεί που καλαφάτιζε μια βάρκα τραβηγμένη έξω, έψελνε με τη γλυκειά φωνή του, κ΄ έκανε τον δεξιό ψάλτη κι εγώ τον αριστερόν. Λέγαμε τις Καταβασίες της Μεταμορφώσεως (γιατί ήτανε εκείνες οι μέρες του Αυγούστου) «Χοροί Ισραήλ αήκμοις ποσί, πόντον ερυθρόν και υγρόν βυθόν διελάσαντες», τα Πασαπνοάρια με το δοξαστικό «Παρέλαβεν ο Χριστός τον Πέτρον και Ιάκωβον και Ιωάννην», κι ύστερα λέγαμε αργώς και μετά μέλους το Κοινωνικό «Εν τω φωτί της δόξης του προσώπου σου, Κύριε, πορευόμεθα εις τον αιώνα». Στο τέλος όμως ψέλναμε πάντα το «Ευλογητός ει Χριστέ ο Θεός ημών, ο πανσόφους τους αλιείς αναδείξας, καταπέμψας αυτοίς το πνεύμα το άγιον, και δι΄ αυτών την οικουμένην σαγηνεύσας, φιλάνθρωπε, δόξα σοι». Δεν μπορώ να παραστήσω το πόσο συγκινημένη ήτανε η καρδιά μου σαν άκουγα να ψέλνει ο ψαράς ο πάτερ Νείλος, ξυπόλητος, με το κατραμωμένο βρακί, με τα φύκια κολλημένα πάνω στα γυμνά ποδάρια του, να ψέλνει με κείνη την αρχαία μελωδία και να λέγει στίχους Ιαμβικούς, και παραπέρα ν΄ αφρίζουνε τα παμπάλαια ελληνικά κύματα κι ο αγέρας να βουΐζει πανηγυρικά απάνω στα θεόχτιστα βράχια και στα δέντρα! Μα η πιο βαθειά κι η πιο παράξενη συγκίνηση μ΄ έπιανε την Κυριακή και τις άλλες γιορτινές μέρες που λειτουργούσε ο πάτερ Νείλος ο ψαράς και γινότανε ιερέας του Υψίστου, αυτός που τον έβλεπα τις άλλες μέρες ν΄ αλατίζει ψάρια, να καλαφατίζει βάρκες, να ματίζει σκοινιά, να γραντολογά καραβόπανα, να βολεύει άγκουρες, να μπαλώνει δίχτυα, μαζί με τη συνοδεία του!

Και στη λειτουργία γινότανε σαν πατριάρχης, με το επανωκαλύμμαυχο, με το χρυσό φελόνι, με τα επιμάνικα, με το επιγονάτιο, και δεότανε μυστικώς μπροστά στην αγία Τράπεζα «υπέρ των του λαού αγνοημάτων», «ως ενδυόμενος την της ιερατείας χάριν». Ω! Τι εξαίσια και φρικτά μυστήρια έχει η ταπεινή ορθοδοξία μας! Μα η καρδιά μου δάκρυζε αληθινά από άγια χαρά κι από κατάνυξη, σαν στρώνανε για να φάμε και ευλογούσε την τράπεζα ο πάτερ Νείλος με τα θαλασσοψημένα δάχτυλα του, ενώ γύρω στεκότανε με σταυρωμένα χέρια εκείνοι οι απλοί ψαράδες, κουρασμένοι, θαλασσοδαρμένοι, ξεχασμένοι από τον κόσμο μέσα σε κείνη την καταβόθρα. Κι έλεγε με την ταπεινή φωνή του ο πάτερ Νείλος «Χριστέ ο Θεός, ευλόγησον την βρώσιν και την πόσιν των δούλων σου, ότι άγιος ει πάντοτε νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων», ενώ μας απόσκιαζε η πλώρη του τρεχαντηριού κ΄ η αρμύρα ερχότανε από το βουερό το πέλαγο .

Περιοδικό «Νέα Εστία», τεύχος 875, 1963